

ODKRITJE NEBOLEČNOSTI Koroško-slovenski svet, ZSO in jaz

Uvod

Prijateljica iz Slovenije mi je pripovedovala o svojem s koroško Slovenko poročenem bratrancu, ki se med koroškimi Slovenci ni preveč dobro počutil. Po njenem pripovedovanju med njimi ni mogel normalno živeti, saj se je vse vrtelo okoli slovenstva, narodnega preživetja, vprašanj o enakosti in diskriminaciji, itd. Ko je imel čez čas politiziranega narodnostnega življenja dovolj, se je z družino preselil v Gradec. Od takrat se spet dobro počuti in kljub nemškemu okolju spet običajno živi. Ni se germaniziral in tudi njegova žena je še vedno Slovenka.

Moram priznati, da se mi je zgodba vtisnila globoko v spomin. Prav takrat sem se preselil z Dunaja v Ljubljano in se bolj pogosto srečeval z vsakdanjimi problemi na Koroškem. Ta zgodba me je spomnila na nekaj, kar sem že vedel: prednost življenja zunaj Koroške je, da lahko živiš, ne da bi bila pri tem narodnost vedno nekakšno merilo vseh tvojih dejanj in nekakšen osrednji življenjski problem.

Koroška me kot zibelka slovenstva na nek način spominja na Kosovo, ki ga Srbi prav tako razumejo kot svojo zibelko. Tako Slovenci kot Srbi smo v nacionalnem konfliktu »pogoreli« in smo v državah, v katerih živimo, narodna manjšina. Medtem ko smo po mojem na Koroškem tik pred rešitvijo problemov, pa so na Kosovu v najboljšem primeru na začetku (poleg časovne razlike je treba upoštevati neprimerljivost v kulturi, ekonomiji in tudi veri). A vendar sta oba primera polna mitov in zgodovinsko pogojenih čustev, ki otežujejo racionalni pristop. Tudi na Koroškem se dnevno srečujemo s pojmovanjem, ki se mi zdi po eni strani vsebinsko nerazčiščeno, po drugi pa starinsko in časovno preživeto.

Koroški Slovenci nismo obsojeni na trpljenje in občutek diskriminacije. Kadar se nam zgodi krivica, imamo seveda pravico nanjo opozoriti. Čim manj pretirane vznesenosti in teorij zarot je v takšnem opozorilu, tem uspešnejše je lahko opozorilo. Bistvo kritike naj bo strokovnost, ne pa umetna in času neprimerna borbenost. Čas je, da prebolimo dramatično »balkansko« retoriko, ki je bila ponovno na delu ob Karadžičevi izročitvi, osamosvojitvi Kosova, itd. Sicer pa, kar se tiče vloge žrtve, smo imeli celo na Koroškem tudi za nas nepremagljivega mojstra na tem področju: ob poslušanju koroškega deželnega glavarja Haiderja si dobil občutek, da sta se proti njemu zarotili cela Avstrija in tudi Evropa. Vse naj bi se dogajalo le z namenom, da se ga uniči. Haiderjeva retorika je bila na ravni retorike srbskih radikalcev, ki so prav tako odlični v prepoznavanju svetovnih zarot proti srbskemu narodu. Cinik bi lahko pripomnil, da si nihče ne bi mislil, da bo prav Haider Koroško tako približal »Balkanu«.

Po mojem mnenju družba še nikoli ni omogočala tako bogate izbire življenjskih oblik. Hkrati pa se še vedno pojavljajo preroki, ki zagotavljajo, da je le ena pot, seveda njihova, edina prava. Pravijo, da služijo narodu, v resnici pa se ga »poslužujejo«. V takem srednjeveškem ozračju, ki blodi tudi v slovenskih vrstah, včasih človeku zmanjka kisika in ga pošteno duši. Glavna namena pričujočega prispevka sta prav demistifikacija tovrstnih zahtev po resnici in jasna odločitev za individualistično naravnano družbo kot življenjsko vrednoto. Ko so mi pred kratkim očitali, da imam kot predsednik nadzornega sveta Zveze slovenskih organizacij dolžnost, da podpiram vse koroške Slovence, sem se nad takim shematskim mišljenjem

* Filip Ogris Martič se je leta 1963 rodil v Bilčovsu. Študiral in delal je na Dunaju in je doktor pravnih znanosti. Od leta 1995 – v glavnem v Ljubljani – dela kot manager v večjih mednarodnih podjetjih. Že nekaj let je predsednik nadzornega sveta Zveze slovenskih organizacij. Z družino živi v Celovcu.

močno razjezil in kritiku odgovoril, da Slovenca, ki govori ali dela neumnosti, že ne bom podpiral. Takrat sem prvič jasno občutil potrebo po svobodi in razdalji med nami, in razumel, da je lahko složnost za vsako ceno z vidika človeškega dostojanstva zelo kontraproduktivna. Opazil sem, da sploh ne boli in te za to tudi nihče ne kaznuje, če se odločiš, da boš snel nahrbtnik svojih dedov in ga, ker njegova vsebina zahtevam današnjega življenja ne ustreza več, postavil v galerijo družinske zgodovine.

Samozavest in drugi podobni pojmi

Med osrednjimi temami, o katerih bi rad razmišljal, je samozavest, in sicer tako individualna kot kolektivna. Ozadje te moje potrebe je pred kratkim izražen klasičen poziv narodnega voditelja v zvezi z dvojezičnimi krajevnimi napisi. Poziv se je glasil približno takole:

Slovenci, nimamo razloga, da smo tako skromni, bodimo bolj samozavestni! Vse, kar imamo, smo si zaslužili sami, nobeden nam ni nič podaril. Zaradi tega bodimo ponosni in pogumni in se ne sramujmo samih sebe! Ni nam treba nič prositi, zahtevajmo, kar nam pripada in kar smo si priborili v tako težkem boju!

Kdor po poslušanju takega govora ni za postavitev najmanj tristo petdesetih krajevnih napisov, skoraj da izgubi pravico do slovenstva in se hitro znajde med narodnimi izdajalci. Kritični opazovalec pa se vpraša, kaj je govornik mislil s ponosom in kaj s samozavestjo. Verjetno obeh pojmov niti ne razlikuje oziroma ne ve, da bi lahko pomenila še kaj drugega, kaj šele, da bi bil ponos lahko tudi nekaj negativnega.

Ponos

Preveč poenostavljeno bi bilo ponos enačiti s samozavestjo. V nasprotju s samozavestjo je ponos odvisen le od lastne ocene. Da ne bo nesporazuma, ne zanikam potrebe po določeni meri zdravega ponosa, saj res ni treba zmeraj poslušati mnenja drugih, vendar je samozavest precej bolj kompleksen pojem. Že Arthur Schopenhauer je razlikoval med individualnim in kolektivnim ponosom. O kolektivnem ponosu v smislu nacionalnega ponosa je svoji pesimistični filozofiji primerno napisal, da so tisti, ki ta nacionalni ponos potrebujejo, obžalovanja vredni, saj nimajo nič drugega. Če bi to napisal Slovenec o Slovencih, bi ga verjetno obtožili narodne izdaje. Za Schopenhauerja je bil narod najvišja stopnja kolektiva, pri katerem je delež lastnega individualnega prispevka najmanjši. Zadevo je torej gledal izključno z logičnega zornega kota. Ponos pa je bil zanj upravičen le, kadar je temeljil na lastnih in ne na zaslugah drugih. Seveda je med nacionalnim in osebno upravičenim ponosom še veliko vmesnih oblik. Zmagovalec, ki je član športne ekipe, ni sam niti zaslužen niti nezaslužen. Šarm skupnega uspeha je prav v skupnem doživetju. To je mogoče Schopenhauer spregledal, a kakorkoli obračamo, to, da smo del večje celote, nam je lahko vseeno, lahko pa se zaradi tega počutimo slabo ali dobro. Za občutenje ponosa je odločilen lastni prispevek.

Da se rodiš kot Slovenec, samo po sebi res ni nobena zasluga. S tega vidika tudi ni pretiranega razloga, da smo ponosni na golo dejstvo, da smo Slovenci. Prej bi to lahko razumel kot 'življenjsko dejstvo', *fact of life*. Enako razmišljam o dejstvih, da sem Avstrijec, Evropejec ali, če hočete, da sem človek. A vendar je človeško, da smo na pripadnost k večji celoti tudi ponosni. Človek pač ni samo logično bitje in je rad nekaj posebnega. Za nas Slovence, ker smo tako maloštevilčni, to verjetno še posebno drži. To je vsekakor zdravo in na nek način prispeva k samoohranjanju, kadar s tem izražamo, da se ne sramujemo svojega porekla, poenostavljeno pa rečemo, da smo ponosni, ker smo Slovenci. Ponos s tega vidika razumem kot svobodni duh neodvisnosti. Lahko bi temu, tako kot Nemci, rekli tudi »civilni pogum«.

Negativna stran ponosa, ki sebe postavlja nad druge, pa je napuh. Že če si prevzeten kot posameznik, je dovolj hudo, če pa to počneš, ker si prepričan, da je tvoj narod boljši od drugih, pa je zaničljivo. Tako je bilo v določenem zgodovinskem obdobju pri Francozih, Italijanih in seveda tudi pri nacističnih Nemcih. Nimamo nobenega razloga misliti, da smo Slovenci imuni proti takemu razmišljanju. Pomislimo samo, kako kar velik del Slovencev še zmeraj gleda na tako imenovane »južnjake«, Rome, Sinte in druge.

Samozavest

Zdrava samozavest odraža realno mešanico samoocenjevanja in samorazumevanja po eni in percepcije drugih po drugi strani. Gre za ravnotežje med tem, kako se vidimo sami in kako nas vidijo drugi. Je torej rezultat interakcije med zunanjim svetom in lastnim razmišljanjem o sebi. Samozavest je med drugim tudi to, da ne vidimo v vsaki malenkosti zarote ali sovražnosti. Prava samozavest je nekaj, kar se stalno spreminja in je danes v kolektivnem narodnem smislu z drugačnim socialnim ozadjem nekaj popolnoma drugega kot pred petdesetimi leti. Zgrešena samozavest pomeni, da je lastna ocena neusklajena s sliko, ki jo imajo o nekom drugi ali vsaj večina. Samozavest lahko popravljaš, lahko pa jo tudi izgubiš. Dejanski strahopetec, ki se tega zaveda, je po mojem mnenju samozavesten; ni sicer pogumen, je pa pameten, ker vsaj ve, kaj je. To velja za vse značajske lastnosti, ki se jih človek zaveda.

Pogum

Biti samozavesten ne pomeni nujno biti pogumen. »Korajžen« nastop je ponavadi tudi samozavesten, vendar pa to kot splošno pravilo predpostavlja pozitivne okoliščine, o katerih lahko govorimo, ko je percepcija drugih uravnotežena s samorazumevanjem in temu primernem zunanjem izrazu. Da je pogum lahko velika neumnost in v kritičnih situacijah prav samomorilski, vemo vsi. V ljudskem žargonu se sicer neizmeren pogum istoveti z neizmerno slavo, pri tem pa se pozablja, da se junaštvo podeljuje šele po prestani bitki – in kot vemo, smo po bitki vsi general. Kdo je junak in kdo ne, je na žalost največkrat odvisno od tega, ali smo bili na strani zmagovalcev ali poražencev. Od omenjene pripadnosti je potem odvisno, ali je nekdo med pogumneži in junaki ali pa med neumnimi in včasih celo mrtvimi. Ker pa tega med bitko še ne vemo, ni odločilno vprašanje, ali smo pogumni ali ne, temveč, ali smemo biti pogumni ali ne. Pravi pogum potemtakem ni maksimalen pogum, temveč pogum, ki si ga ravno lahko še dovolimo, lahko bi tudi rekli: primeren pogum.

Primer partizanov

Narodnoosvobodilni boj na južnem Koroškem dokazuje, da znamo, kadar je treba, svoj položaj primerno oceniti. Partizani so zmagali s tako imenovano »gverilsko taktiko«. Vedeli so, da jih bo mnogo močnejši sovražnik zaradi njihove šibkosti v odprtem načinu vojskovanja premagal. Zato so bili tam, kje sovražnika ni bilo, ko pa je ta miroval, mu tega niso dovolili. Kaj so torej počeli? Skrivali so se in ob primernem trenutku udarili. Taktično torej popolno. Če bi bili partizani neomejeno pogumni, bi vojno nedvomno izgubili. Tako pa so bili primerno pogumni; to je veljalo za kolektivni del partizanskega poguma. Vprašanje individualnega poguma se je pri partizanih praviloma začelo postavljati že pri sami odločitvi, ali »greš v hosto ali ne«. Verjetno ni enoumnega odgovora, temveč moramo upoštevati, da je velik del šel k partizanom enostavno zato, ker ni imel druge izbire in ker so ga okoliščine k temu prisilile.

Če se še malo zadržim pri tistih, ki so dobro premislili in se prostovoljno odločili, da je dobro in pravilno »iti v partizane«. Spominjam se razgovora z očetovim prijateljem, ki sam ni bil v partizanih in je služil Hitlerju, pozneje pa se je, z družino vred, zavestno asimiliral. Med pogovorom je v poznih nočnih urah izrazil spoštovanje do partizanov, česar od »asimilirane duše« nisem pričakoval, pa še bistvo je zadel. Rekel je: »Iti v partizane je bila nevarna stvar, to so bili pogumni ljudje, mi smo vsi mislili, da so preveč pogumni in bodo vsi poginili.« No, tu se je mož, hvala bogu, zmotil. Treba je že enkrat povedati, da je bila odločitev »iti v hosto«, težka. Nek drug očetov prijatelj, ki je prav tako služil Hitlerju in se ni asimiliral, pa še danes vztraja pri oceni, da je bila odločitev »iti v hosto« preprosto butasta. Ne vem, ali bi tako mislil tudi, če ga v Jugoslaviji po koncu vojne kot člana vermahta ne bi za dve leti zaprli.

Primerna samozavest – pravilno samorazumevanje

Vse strategije v zvezi s samozavestjo na vprašanje, zakaj je pravilna samozavest tako pomembna, ponujajo isti odgovor: če sam sebe ne poznaš in svoje slabosti in prednosti napačno ocenjuješ, potem narobe sklepaš, sprejemaš slabe odločitve in delaš usodne napake. V vojni lahko umreš, v gospodarstvu bankrotiraš, v politiki pa izgubiš podpornike. Posledice poraza so v vseh primerih iste: frustracija zaradi naporov in izgubljena energija, ki ni rodila sadov. Da me ne bi kdo narobe razumel: ne mislim, da smo v kakršnikoli vojni s sosednjim narodom. Nasprotno, trudim se, da bi se narodno vprašanje na Koroškem depolitiziralo. Vojno omenjam zato, ker pri opredeljevanju samozavesti in samega sebe izhajam iz strateških, te pa iz vojaških ved.

Naj se vrnem k frustraciji, v zadnjem stoletju nekakšni stalnici slovenske narodne skupnosti, in sicer na podlagi napak, ki so posledica napačnega samoocenjevanja in napačne predstave o lastni moči. Če se bi Jugoslovani propagande za plebiscit lotili profesionalno, ga sodeč po zgodovinskih virih nikdar ne bi mogli izgubiti. Tako pa so nasprotnika podcenili, svoje prednosti pa precenili. Slovenci so se zmotili, ko so mislili, da je stvar tako ali tako dobljena. Karte, ki so jih imeli v rokah, so bile dobre, marketing pa je odpovedal. Enostavno rečeno: naši dedje so se premalo potrudili. Kakorkoli, rezultati plebiscita so danes zgodovinski *fact of life*. Bog ne daj, da bi nastal vtis, da mi je žal, ker so Jugoslovani izgubili. Primer navajam kot dokaz, da je jugoslovanska stran izgubila, ker je iztočnico in s tem svojo kolektivno samozavest napačno ocenila.

Tako kot so partizani med vojno svojo vlogo genialno odigrali, tako klavrno so se po njej zmotili. Kampanja o priključitvi Koroške k Jugoslaviji med letoma 1945 in 1948 je zaigrala vse prednosti medvojne genialnosti. Samo dejstvo, da je Jugoslavija zahtevala priključitev, se mi zdi z vidika drugih globalnih ciljev (Trst, Reka, Gorica) še razumljivo. Da pa so naše ljudi poslali v ogenj v prvi bojni vrsti, pa je z današnjega vidika neopravičljivo. Vedeti bi morali, da južne Koroške nikdar ne bodo dobili in da bodo ljudje po končni odločitvi morali v Avstriji še naprej živeti z istimi sosedi, kar bo po izkušnji z izgubljenim plebiscitom zelo težko. Boj za priključitev je velik sokrivec, da imajo partizani ob vseh objektivnih zaslugah za Avstrijo takšne težave z dobrim imenom. Sam že razumem, da se Koroška po vojni ni odprto in pošteno soočila z nacizmom, tako kot so to zmogli Nemci, in da je to glavni razlog za katastrofalno javno podobo partizanov. Prepričanje je špekulativno, vendar mislim, da nacistom na povojnem Koroškem brez priključitvene kampanje ne bi tako enostavno uspelo omadeževati partizanskih zaslug v protifašističnem boju. Kampanja sama pa je bila posledica popolne dezinformacije naših ljudi, ki so to kampanjo podpirali. Če bi vedeli, kaj se dogaja, bi jo morali zaradi lastnega interesa zavrniti. Ta kampanja je bila ena največjih napak v zgodovini koroških Slovencev. Ne z moralnega vidika (nihče ni vedel, kaj bo z Avstrijo, ki je izginila s političnega zemljevida), temveč z vidika popolnoma zgrešene samoocene in

tveganja negativnih posledic v primeru poraza. Ampak, kot rečeno, po vojni smo lahko vsi generali.

Zaradi vseh frustracij koroških Slovencev v zadnjem stoletju je res čudež, da nas je sploh še toliko, kot nas je. Ves čas so nam le obljubljali, zelo malo tega pa tudi izpolnili. Pa tudi sami smo si preveč obljubljali. Razmišljanju o moči in ponosu so prepogosto botrovale le želje, kar je po mojem mnenju največja napaka naših dedov in očetov. Neštete frustracije so vodile do obupa, od tega do asimilacije pa je le še korak ...

Zaradi lažne samozavesti in nepravilnega samovrednotenja pa smo naredili tudi številne strateške napake. Kar tekmovali smo, kdo bo bolj ponosen. Večja realnost bi nam prihranila marsikatero frustracijo. Ne rečem, da se moramo skrivati tako kot partizani, je pa dobro vedeti, da umik ni zgolj neumen ali napačen. Frontalne konfrontacije si lahko privoščimo na pravni ravni, na političnem odru pa nam je vedno spodletelo. Zato je na primer Rudi Vouk kot odvetnik vreden vsega spoštovanja, kot politika pa ga v njegovi enoumnosti pogosto ne razumem.

Pretiravanje s ponosom me spominja na fante, ki pri nas odraščajo v muslimanskih družinah, kjer jih vzgajajo kot paše. Ko se znajdejo v realnem zahodnem svetu, pa opazijo, da niso niti enakopravni člani družbe, kaj šele, da bi bili večvredni. Med sebi enakimi ni težko biti ponosen, lahko zahtevamo tudi sedemsto dvojezičnih krajevnih napisov. Težava nastane, ko pridemo med ljudi, ki niso Slovenci, in opazimo, da poleg našega obstajajo še druga prepričanja, predvsem pa, da je naša moč zelo omejena. Stanje pretiranih pričakovanj, prenapihnjene in neprimerne ponosa v zunanjem svetu malokdo vzdrži; posledici sta frustracija in asimilacija. Le tisti, ki jim ni treba oditi iz ožje družbe narodne skupnosti, so lahko še naprej glasni in delajo tako, kot bi bili sami na svetu.

Poskušal sem pokazati, da naša zgodovina ni bila zmeraj slavna in da so bile samozavest, samorazumevanje in identiteta pogosto zgrešene in so privedle do usodnih napak v akcijskih programih. Zato je danes tem bolj pomembno to spoznati, spregledati in priznati ter svoja pričakovanja prilagoditi realnim ocenam.

Slovenstvo

Neopredeljen abstraktni pojem – slovenski nacionalizem?

Eden od funkcionarjev Enotne liste je v svoji kritiki izrekel, da je žalostno, da se mi na moji funkciji predsednika nadzornega sveta ZSO slovenstvo zdi abstraktno. Tako sem zapisal v pismu bralcev in tako mislim še danes. Ne vem, ali je to za kritika tolažba, vendar je ugledni novinar iz »matične domovine« pred kratkim zapisal bistveno hujše bogoskrunstvo, namreč »da se mu glede slovenstva fučka«.

Natančne znanstveno opredeljene definicije pojma slovenstva nisem našel. Nekje sem prebral, da gre za pripadnost k slovenskemu narodu, kar se nanaša izključno na dejstvo pripadnosti, kar je neke vrste logična posledica posebnih okoliščin rojstva v slovenski družini. Na žalost pa imam zaradi konteksta, v katerem se večinoma uporablja, občutek, da gre za nekaj več, za neke vrste svetovnega nazorskega prepričanja ali pa gibanja oziroma poslanstva posebne vrste. Če je slovenstvo nekaj takega, potem ga odklanjam, ker je le drugi izraz za (slovenski) nacionalizem. Ker nacionalizmov na splošno ne maram, tudi slovenskega odklanjam.

Eno najbolj znanih raziskav nacionalizma je opravil Anthony D. Smith. Glede na njegove rezultate je nacionalizem politično prepričanje, ki postavlja lojalnost do narodnosti nad vse druge lojalnosti: izhaja iz tega, da se vse človeštvo deli v narode, pri čemer ima vsak narod svoj nacionalni karakter; narodnosti se lahko razvijejo v celoti le, če imajo svojo državo, le narod pa je lahko vir kakršnekoli politične legitimnosti. Omenjena definicija govori sama zase. Če se malce ozremo naokoli, je očitno, da je naša slovenska družba na Koroškem

prepojena s takšno miselnostjo. Kolikokrat sem že slišal očitek, da je nekdo večji socialist kot Slovenec ali pa večji Avstrijec kot Slovenec. Kot da bi se človek lahko razdelil na Slovenca in Avstrijca, zelenega in Slovenca, itd. Morda je v tem primeru leva roka slovenska, desna avstrijska, glava socialistična, srce pa slovensko. Tako samoumevno, kot to uporabljamo, tako smešna in neumna je ta miselnost v resnici. Najbrž ni treba poudarjati, da tovrstni nacionalizem kot politično prepričanje tudi pri Slovencih globoko odklanjam. Biti Slovenec ni politično prepričanje, temveč dejstvo, ki si ga lahko enkrat bolj, drugič pa manj vesel. Pred prehudim slovenskim nacionalizmom nas ščiti dejstvo, da nas je le dva milijona in da za Francoze ali Nemce nismo nikakršna grožnja. Do neke mere pa smo sposobni nekakšnega »Micky Mouse nacionalizma«, ki sicer za druge ni nevaren, v mikrostrukturi naše lastne družbe pa povzroča ogromno škode, ker je odraz nestrpnosti in priznava le svojo mišljenjsko shemo. Politično prepričanje, ki kot glavno vrednoto postavlja narod in ne človečnosti, bržkone lahko postane predmet zlorabe. Ironija je, da se je Haider ob zavrnitvi izvršbe ustavne sodbe skliceval prav na legitimnost ljudstva.

Zaradi nejasnega definiranja pojem slovenstva lahko zavaja k prikritemu nacionalizmu. Slovenstvo zveni skoraj mistično celovito, kot da bi zajemalo vse naše mišljenje, srce in dušo, kot neke vrste veroizpoved, kar je celo več kot politično prepričanje. To me pri tem pojmu moti, in ker ni opredeljen s konkretnimi vsebinami, ga razumem kot abstraktnega. In pozitivne vsebine slovenstva? Na misel mi prihajajo slovenska književnost, slovensko gledališče in slikarstvo, skratka umetnost in kultura. Ta konkretna vsebina je zame pomembna vrednota. Predlagana celovitost slovenstva pa se mi zdi politično sporna, in to predvsem zaradi svojega absolutnega, ne podrobno opredeljenega značaja.

Zavračam le politični nacionalizem. V zasebni sferi, kot na primer v športu, v določenem obsegu sprošča pozitivno energijo. Všeč mi je, kadar v hokeju na ledu ljubljanska Olimpija premaga Salzburžane, ne pa, kadar premaga celovski KAC. »Nacionalizem« v takem okviru ni političen, temveč čustven, spontan in prisrčen. Njegove meje se seveda ustavijo ob nasilju in nestrpnosti do druge strani, ko se hkrati začneja vpliv političnega nacionalizma, ki žal tudi v športu išče rodovitna tla za svoje ideje in ideologijo.

Nemštvo

Če je slovenstvo kot pojem vreden že sam po sebi, potem bo treba priznati, da to velja tudi za »nemštvo«. Teoretično-vsebinskega racionalnega argumenta proti takšni zahtevi ni. Že vem, da slovenski izraz zveni manj hudo in je »Deutschtum«, ker je povzročil toliko škode in gorja drugim narodom, zgodovinsko obremenjen. Pogosto pa se pri tem pozablja, da je nacionalsocializem izrazilo škodoval tudi samemu nemškemu narodu. Čeprav slovenski nacionalizem komaj utegne škodovati drugemu narodu, pa je škoda znotraj lastnih vrst primerljiva – in ta je lahko precejšnja.

Ker imam Nemce za sosede in sem deset let delal v nemškem podjetju, si domišljam, da jih kar dobro poznam in jih tudi globoko spoštujem. V nasprotju z Avstrijci so zelo odprto in dosledno »prebavili« grozodejstva, ki jih je povzročil tretji rajh. Vem, da večina Nemcev izraza »Deutschtum« ali sploh ne uporablja ali pa ga celo zavrača. Nemški izraz ni le podobno vsebinsko razpršen kot slovenski, temveč velja celo za zastarelega. Pri slovenstvu pa imam vtis, da se prav zdaj nanovo prebuja in še bolj zavestno uporablja. V moji glavi pa odmeva podobno zvoneči »Deutschtum«. Ker ga tudi Nemci ne marajo več, imam s slovenstvom probleme tudi jaz, in sicer z vsemi diferenciacijami, ki sem jih poskusil razložiti. Ne gre za to, da obstaja zgodovinska razlika glede zlorabe. Gre za to, da je sedanja nevarnost zlorabe, vsaj v notranjih narodnih odnosih, ista.

Homogena skupnost – skupni cilj?

Zdi se mi, da je slovenstvo v ušesih tistih, ki ga marajo, da ne rečem glorificirajo, predvsem nekaj harmoničnega, nekaj, kar omogoča, da vsi plešemo ali pojemo v istem ritmu in marširamo enemu cilju nasproti. Ko bo zazvonil zvon Gospe Svete, pa bomo vsi srečni ... Če se to komu zdi pretirano, potem naj prebere spodnji citat iz govora predsednika Narodnega sveta koroških Slovencev z dne 14. 6. 2008 v Pliberku:

Mislím, da je naša želja, želja nas koroških Slovencev, da obstanemo in se razvijamo tudi v naslednjih desetletjih na tej koroški zemlji. Temu cilju se morajo podrediti tudi vsi funkcionarji naših političnih, kulturnih, gospodarskih in tudi drugih organizacij. Če pa se resno zavzemamo za slovensko narodno skupnost in za njen obstoj, potem je popolnoma jasno, da moramo združiti vse sile za dosego tega cilja, preprečiti vsako možnost izigravanja enega proti drugemu, ene organizacije proti drugi. Podrla se je železna zavesa, Slovenija je danes demokratična država, različna ideološka prepričanja ne smejo biti ovira, da se skupno borimo za uresničitev naših pravic in učinkovito se bomo borili le takrat, če bomo ustanovili skupno organizacijo, organizacijo, katere vodstvo bodo izvolili koroški slovenski rojaki sami.

Zdaj se seveda sprašujem, kaj se bo zgodilo, če se ne bom podredil cilju, ki ga mi predpisuje predsednik NSKS. Odgovor je preprost: nič. Kot pripadnik slovenskega naroda na Koroškem namreč nimam nobene naloge in cilja, ki si ju ne zastavim sam. K temu me nihče ne more prisiliti. Govor pa prikrito svetuje prav obratno, namreč obveznost, če ne celo kazen, če se mu ne bom podredil. Da se branim pred takšnimi zahtevami, verjetno preseneča res le NSKS.

Ne verjamem v enotno usodno skupnost koroških Slovencev. Res je, da pojemo iste pesmi, imamo precej podobno zgodovino, vendar pa se lahko naše predstave o zaželeni obliki življenja razhajajo. Pod koroškim soncem je dovolj prostora za vse in nimam potrebe, da mi nekdo narekuje, kaj naj bi bilo zame najboljše. Današnja družba je za kaj takega preveč individualistična.

Skoraj perverzno se mi zdi, da predsednik NSKS argumentira, da ideološke razlike v demokratični družbi zahtevajo enovito in skupno organizacijo. Edina razlaga za tako početje je v tem, da si predstavlja nacionalno državo v državi, kjer bo z edino ideologijo, ki takšne cvetke rojeva, s slovenskim Micky Mouse nacionalizmom monopolno vladal vsem Slovincem na Koroškem.

Za preživetje Slovencev na Koroškem pa je po mojem mnenju odločilno nekaj drugega: namreč, ali boš še lahko Slovenec, če vsega svojega življenja ne boš podredil narodnosti? Ne me razumeti narobe, to ne pomeni, da ne smeš biti vesel, ko slišiš majhnega otroka govoriti tvoj materni jezik ali pa ko vidiš, da se zdaj celo odrasli trudijo naučiti jezik. Seveda lahko rajši poješ slovenske kot nemške pesmi in se pri tem dobro počutiš. Tudi večina Nemcev raje poje svoje kot pesmi drugih narodov. Dokler gre za občutke in ne politično prepričanje, je to popolnoma v redu. Kljub temu pa se mi dozdeva, da slovenstvo vsebuje več kot le veselje in pozitivne občutke.

Na začetku 21. stoletja nimamo alternative: moralna obveza »ostati Slovenec« ni privlačna in predvsem ne prepriča. Razviti moramo drugačno, bolj sproščeno samozavest in samorazumevanje. Tudi glede slovenske narodnosti se bomo morali odpreti, kar pomeni, da je individualna narodna pripadnost živa materija, ki se lahko spreminja ne le od ene do druge generacije, temveč tudi znotraj enega življenja. Vemo tudi, da narodno izdajstvo ni edino merilo in da se ljudje lahko odtujijo tudi iz ekonomskih, kulturnih ali čisto preprosto zasebnih razlogov.

Narodna zavest

Drugi citat istega, zgoraj omenjenega govora z dne 14. 6. 2008:

Zato dragi prijatelji, bodimo in ostanimo ponosni pripadniki slovenske narodne skupnosti, ponosni člani slovenskega naroda in vedimo, da bomo koroški Slovenci preživeli le, če se bomo zavestno priznavali k naši skupnosti, če bomo zavestno uporabljali nam dane pravice, če se bomo dosledno zavzemali za rešitev še odprtih vprašanj.

Ne vem, kdo ima v 21. stoletju toliko zavesti. Moramo res obvezno uporabljati svoje pravice? Ali ni absurdno pravice spreobračati v obveznost? Kar se mene tiče, vem, da sem Slovenec in mi to popolnoma zadošča. Ne rabim drugačne stopnje zavesti in dolžnosti. Nimam občutka, da se borim za svojo existenco, niti da mi jo želi kdo vzeti. Če del oblasti onemogoča postavitev topografskih napisov, potem to ne vpliva na moje preživetje. Moti me, včasih celo zelo, vendar eksistenčno? Prosim vas, niti z narodnega vidika ne.

V izogib nespornom: nikomur ne prepovedujem, da tako razmišlja in vidi svoje in poslanstvo svojih v reševanju koroških Slovencev. Tako dolgo, dokler se to dogaja v krogu enako mislečih, je vse v redu. Pričakujem pa, da me s takim razmišljanjem ne obremenjuje, ker me tovrstna fundamentalizem in patetičnost preprosto odbijata. Tudi če bi vsi Slovenci na Koroškem tako mislili, je moja državljanska pravica, da nisem član take organizacije in takšna organizacija nima nobene pravice, da me zastopa.

Narodna zavest otrok iz mešanih zakonov je lahko velik teoretični problem. Ti otroci bodo pač težko imeli povsem slovensko zavest. Ali tako imenovanih mešanih identitet res ne znamo umestiti, čeprav njihovo znanje slovenščine lahko daleč presega znanje zavednih Slovencev? Dva avstrijska prijatelja živita v Ljubljani, kje sta se poročila in imata otroke. Kaj mislite, da so njuni otroci po narodnosti? Oba se bosta zmeraj počutila Avstrijca, njuni otroci pa govorijo nemško in slovensko. Očitno je prišel čas, ko bomo morali kulturo in narodno zavest bolj razlikovati in manj teže pripisovati zavesti, več pa jeziku in kulturi.

Naj omenim še ekonomski *main-stream*, kjer je znanje slovenščine izredno privlačno in zaželeno. Na Koroškem to velja zlasti za bankirje. Hkrati pa to seveda ne pomeni, da hočejo zaradi tega postati kar vsi bankirji Slovenci. Ne bi pa izključil, da se bo to v enem ali drugem primeru celo zgodilo, a to so dolgotrajni procesi in se dogajajo na dejanski in ne ideološki oziroma politični ravni. Pa vendar rabimo koncepte tudi za potencialne »krušne Slovence«. Zadeva je vsekakor precej bolj kompleksna, kot to dovoljuje nedeljska, skoraj religiozno zasnovana retorika narodnega jedra. Retorika, ki se, mimogrede rečeno, od »balkanske« Haiderjeve retorike v ničemer ne razlikuje.

Dvoživka – Slovenec in Avstrijec

Kompleksnosti naše biti seveda ne poenostavlja dejstvo, da se Avstrijci štejemo in razumemo za lastno nacijo. To ni splošno sprejeto in tako tradicionalno kot pri Švicarjih, vendar se kot take počuti zmeraj več Avstrijcev. S tem ne mislim na državljanstvo, temveč na nacijo, se pravi lastno avstrijsko narodnost. Ne verjamem, da se ima povprečni Avstrijec za Nemca, čeprav večina Avstrijcev govori nemško. Danes je drugače kot pred petdesetimi leti.

Celo Ljubljanačani razlikujejo med »jodlarji« in »švabi«. Svojo kolegico v Tobačni tovarni, kjer sem bil zaposlen, sem vprašal, kako gledajo name. Zelo jasno, zame kar skoraj malo šokantno, je odgovorila, da sem pa »val'da da Avstrijc«, ki pač govori tudi slovensko. Evo ga, pa sem kar malce zapadel v krizo identitete.

Sam rad priznam, da se imam tako za Slovenca kot Avstrijca (kot del nacije in ne le kot državljan), za neke vrste dvoživko torej. Morda to ni logično, ampak tako pač čutim. Vem, da

nisem Nемеc, čeprav sem globoko povezan z nemško kulturo, znanostjo in umetnostjo ter nasploh z jezikom; mislim, da tako čuti večina Avstrijcev.

Nisem slovenski državljаn in verjetno tudi nikdar ne bom, pa se vendar počutim kot Slovenec. Morda se bodo otroci mojih otrok nekoč počutili kot italijansko govoreči Švicarji. Jaz sem v narodnostnem smislu dvoživka, Švicarji naj sebe razumejo, tako kot se, ker je zanje njihovo samorazumevanje edino pravilno, tako kot je moje zame.

Kadar mi Slovenci v Republiki Sloveniji rečejo, da hočemo Korošci z obeh tort zmeraj pobrati le smetano, potem to že nekaj pomeni. Odgovorim jim, da bi bilo že lepo, če bi nam kaj takega uspelo. Vendar smo jo v preteklosti prej »z obeh strani fasali«. Če pa je zdaj včasih tako, da imamo celo »win-win situacijo«, pa se vse skupaj malce izravna. Potolažim jih s tem, da bosta tako slovenska kot avstrijska »fovšija« vsekakor hitro poskrbeli za zmanjšanje naših privilegijev.

Manjšinstvo

V ljubljanskem dnevniku *Delo* (20. september 2003) sem prebral intervju z esejistom Vinkom Ošlakom. Na vprašanje, kaj misli o manjšini, je dobesedno povedal: »Manjšinstvo me ne zanima, kdor si je izbral to kot hobby, pa naj trpi.« Seveda ni rekel, da ni Slovenec. Hotel pa je povedati, da manjšinstvo obstoja zgolj v glavah. Z Evropo v ozadju je danes to še lažje razumeti. Meja praktično ni več, obstajajo pa v naših glavah. Zdaj se lahko odločimo, ali imamo meje ali ne. Od tega bo tudi odvisno, ali se imamo za manjšino ali za regionalno skupnost, kjer so meje vsak dan manj pomembne. Lahko poudarjamo preostale meje, lahko pa smo veseli novih svoboščin in pozabimo, da smo manjšinci. Še bolje bi bilo, da se kar zavestno odločimo, da to nismo. Mogoče teoretično to ne vzdrži, duši pa tako praktično obnašanje dobro dene.

Narodno jedro

Narodno jedro radi ločujemo od preostalega dela narodne skupnosti. Kaj to natančno pomeni, ne znamo niti opredeliti. Čeprav gre tudi v tem primeru bolj za občutke, pa bi rekel, da narodno jedro predstavlja tisti del koroških Slovencev, ki je včlanjen v slovenska kulturna društva in organizacije. Potemtakem so vsi tisti, ki vanje niso včlanjeni, tako imenovani preostali Slovenci. Ob upoštevanju rezultatov zadnjega ljudskega štetja je koroških Slovencev okoli 11.000, od tega pa naj bi slaba polovica spadala med tako imenovano narodno jedro.

Očarljivi svet, ki so ga kulturna društva zgradila predvsem na področju mladinskega dela, je v primerjavi s pasivno zabavno kulturo *main-streama* pravi raj aktivne kreativnosti, v kateri je nekaj enkratnega. Društva mladim ponujajo predvsem odraščanje v okolju slovenske kulture in bikulturne strpnosti. Nedvomno je ključ uspeha v tem, da se doslej politika v njihovo delovanje ni vtikala.

Prepričan sem, da ima večina naših ljudi na podeželju rada slovensko kulturo samo po sebi in v društva ni vključena zaradi posebne dolžnosti do višjih skupnih narodnih interesov. Reče se: kdor se udejstvuje v društvih, ostane Slovenec. Vprašanje je, kaj je vzrok in kaj posledica. Ne verjamem, da so ljubitelji kulture, ker so Slovenci in bi bila to njihova dolžnost. Vem, da težko postavljamo jasne meje in sta v vsakdanjem življenju vzrok in posledica pogosto zamenjana, pa vendar: kakšna kultura pa naj bi to bila, če bi se izvajala iz nacionalnopolitičnih razlogov? Vsaj meni je mnogo bližja motivacija človeka, ki ima rad kulturo in umetnost kot taki, ker pa je Slovenec, mu je slovenska najbolj pri srcu. Mogoče mi bo kdo poočital, da je razlika med pojmom majhna, vendar prav ta razlika ločuje dva svetova, ki sta zame bistvena že iz filozofsko- higienskih razlogov. S tega vidika narodno jedro ni politično, temveč kulturno pogojeno. NSKS pa se vedno znova sklicuje na to, da ima

večino znotraj narodnega jedra. V tem bi lahko videli politično zlorabo, v vsakem primeru pa je to nevarna politična igrica z ognjem, saj lahko ogrozi prav zgodbo uspeha koroških Slovencev.

Pa za primer kljub temu recimo, da ima NSKS večino znotraj tega jedra, kot to trdi. Zaradi tega dejstva brez podlage v državnosti pač lahko zastopa le večino in ne celotnega jedra. Iz zahteve po zbornici pa izhaja nekakšna legitimnost, da zastopa vse in predvsem tudi odloča v imenu vseh. Z drugimi besedami: s približno tri tisoč podporniki bi rad predstavljal enajst tisoč oseb. To ni demokratično, kot radi razlagajo, temveč prav nasprotno: posameznikom jemljejo temeljno pravico do podelitve zastopniškega mandata in ga podrejajo manjšinski večini znotraj še manjšega jedra.

Enkratna bikulturna Koroška

Pred leti je name naredil močan vtis starejši gospod, ki sem ga spoznal v Sarajevu. Sarajevčan, Musliman, ki je pravkar preživel državljansko vojno. Govoril je o tem, da ne bi rad živel v izključno muslimanskem Sarajevu in se bo v tistem trenutku, ko Sarajevo to bo, izselil. Po njegovem prepričanju je Sarajevo to le, če v njem poleg Muslimanov živijo še Srbi, Hrvati in Judi. V letalu sem razmišljal, da mogoče zato tako rad živim na Koroškem, ker sta le tukaj prisotna tako nemški kot slovenski jezik. Če bi hotel živeti v nemškem okolju, bi šel v Hamburg ali pa ostal na Dunaju. Če pa bi hotel živeti v izključno slovenskem okolju, bi se nehal vsak dan voziti prek Karavank in bi postal Ljubljčan.

V letošnjem oktobru sem bil spet v BiH. Tokrat z dobrim prijateljem, rojenim v Sarajevu, kjer je preživel mladost. Druženje z njegovimi mladostnimi prijatelji mi je potrdilo, da se življenje v tem čudovitem mestu spet normalizira. Zgleda, da bodo kmalu spet vsi predvsem Sarajevčani, vera pa ne bo več najpomembnejša. Precejšno streznitev sem doživel naslednji dan v Mostarju in Medjugorju, kjer sem videl predvsem simbole hrvaštva in celo slike Anteja Gotovine. Pripovedovali so mi tudi, da imajo vsi, ki to želijo, volilno pravico tudi na Hrvaškem. Če potem ugotoviš, da ima HDZ na Hrvaškem večino najbrž zaradi Hercegovcev, pa postane podoba psihodramskega trikotnika (žrtev, storilec, odrešenik) celovita. Takrat pa sem res pomislil, ubogi Sarajevčani, koliko dela jih še čaka, da bodo našli skupno bosansko in hercegovsko identiteto. Kdaj bosta Zagreb in Beograd izstopila iz tega trikotnika in dovolila Hercegovcem oziroma Banjalučanom, da mislijo z lastno glavo in postavijo v središče interese svoje države. Malce previdnejši sem postal, ko sem se spomnil, da tudi del koroških Slovencev zahteva volilno pravico v Sloveniji in celo svojega predstavnika v parlamentu. Če bi bil Tudjman Slovenec, bi bil s temi koroškimi Slovenci gotovo zadovoljen, sem si mislil. Tudi sam sem bil zadovoljen, ko sem spoznal, da smo Korošci, splošno gledano, bolj Sarajevčani kot Hercegovci in da je Ljubljana nacionalno precej bolj zrela in trezna kot pa Beograd in Zagreb z njuno nacionalistično romantiko.

Sedmi člen Avstrijske državne pogodbe, 1955

Obveznost države ni nujno naša pravica

O sedmem členu Avstrijske državne pogodbe radi govorimo kot o svoji pravici. To je na žalost le deloma res. Velja na primer izrecno za šolstvo, ne pa za topografske napise. Zanje se je normirala le obveznost države. Pravniki vemo, da to predvsem zaradi izvršljivosti ni isto. Kadar se ustoliči le obveznost države, hitro pride do položaja, v katerem ni tožilca in zaradi tega tudi ne sodnika.

Zdaj bi mi lahko ugovarjali, da je bila v primeru topografskih napisov sodba že izdana. Res je, ena veja državne oblasti (sodstvo) je svojo obveznost izpolnila. Šepa pa pri izvršni veji

oblasti, ki jo v tem primeru predstavlja zvezna vlada, ta pa se iz političnih razlogov boji reakcije deželne oblasti. Morali bi imeti možnost, da do izpolnitve obveznosti pridemo preko izvršnih instrumentov. Te pravice pa spet nimamo, ker jo ima le predsednik države, ta pa bi pri tem moral uporabiti zvezno vojsko. Prosto po »Karlu Valentinu« bi rekel, da bi predsednik »že mogel, a si ne upa upati«. Resno gledano je seveda več kot upravičeno vprašanje o sorazmerju med ukrepom zvezne vojske in vrednostjo topografskih napisov. Verjetno bi bila škoda, ki bi jo zaradi nemirov utrpel ugled Koroške, precej večja od vrednosti krajevnih napisov, ki bi jih s tem pridobili koroški Slovenci. Če se odpovemo zahtevi po posegu vojske, se tako rekoč žrtvujemo v korist naše skupne Koroške. Čeprav kot vsaka žrtev tudi ta malce boli, so te bolečine znosne. V bistvu pa se posegu vojske ne odpovedujemo mi, temveč predsednik države.

Tukaj so meje te naše *magne charte* oziroma sedmega člena. To stopicanje na mestu pa ima neprecenljiv pomen. Programsko jasna vsebina namreč z moralnega stališča spravlja celotno republiko v zadrego. Zakon in sodniki so povedali, da so naši kraji tudi slovenski in da bi morali biti kot taki tudi vidni. To nam daje dostojanstvo, ki ga provincialnost in malodušnost deželnega glavarja ne moreta uničiti. Tega si kvečjemu lahko uničimo sami, in sicer s tem, da spet prenapihnemo svoje predstave o pravici, itd.

Pravna luknjičavost sedmega člena ni nobena državna tajnost

Ob razgovoru predstavnika NSKS z visokim predstavnikom Republike Slovenije sem slišal Korošca retorično vprašati, ali je naša naloga, da svoje ljudi opozarjamo na luknjičavost sedmega člena? Oba sta se strinjala, da ne. Sam pa mislim, da je to potrebno, saj povzroča vse preveč frustracij. Ta se prav zaradi neizvršbe sodbe o »tablah« ponovno sprošča. Če po več kot petdesetih letih nismo opazili, da sedmi člen ADP ni nekakšna zlata skrinjica in nam obljublja več, kot lahko zagotavlja, potem smo tudi sami krivi. Verjetno je povsem človeško, da si težko priznamo, da nas je s pravnega vidika nekdo krepko potegnil za nos.

V tem oziru nimamo pravne garancije; celo ustavno sodišče urno spreminja svoja mnenja in to ne zmeraj v naš prid. Spet prosim, da me ne razumete narobe: početje deželnega glavarja je bilo za pravno državo nedostojno in če bi imel pravico odločanja, bi ga obsodil zaradi zlorabe položaja. Vendar tako kot jaz veste, da ta krivica spada med manjša kratenja pravic, ki se nam dogajajo, podobne primere pa ima celo Republika Slovenija. Rad bi še enkrat poudaril, da je treba na sedmi člen pogledati realno. Dobro je, da ga imamo, vendar nima take moči, kot mislimo, predvsem pa na njem ne smemo graditi vsega našega upanja.

Dialog v nasprotju z obnašanjem deželnega glavarja ni nedostojen

Kompromis in rešitev sta mogoča tudi na področju topografskih napisov. Pravno se zadeva lahko vleče še precej časa, najpozneje v neki daljni prihodnosti pa bomo verjetno uspešni tudi na tem področju. Če pa kdo misli, da bo ta zmaga enkrat v »pravni neskončnosti« sladka, pa se verjetno moti. Rekel sem že, da tudi ustavno sodišče spreminja svoje mnenje. Tudi pravna rešitev bo kompromisna in politična, tukaj si ne bi metal peska v oči. Tovrstno pravno rešitev po mojem mnenju lahko pospešimo samo s pomočjo tako imenovanega dialoga, ki se ga je lotil predvsem predsednik ZSO. Meni se ti razgovori ne zdijo nedostojni, ker so kljub konfliktnim pozicijam vodeni dokaj odkrito in z zdravo distanco. Tak je vsaj moj vtis po branju knjige *Kärnten neu denken*.

V nasprotju z omenjenim dialogom je bilo obnašanje deželnega glavarja izrazito ponižujoče in nedostojno. Vedel je, da njegovih vabil zaradi funkcije, ki jo opravlja, nihče ne more zavrniti. Če pa bi se na vabilo kljub temu ne odzvali, pa bi bil Haider tako ali tako zmagovalec, saj bi javnost tistemu, ki zavrača vabila, dodelila črnega Petra in bi veljal za

radikalca. Njegova vabila smo lahko začeli zavračati šele takrat, ko je tudi javnost spoznala, da se Haider le norčuje. Navidezna igra in izigravanje tistih, ki bi jim moral ustreči, sta nedostojna. Spreobračanje storilca v žrtev in nasprotno je še posebno ponižujoče, kadar je posledica oblasti, ki jo nekdo ima, drugi pa ne. To, da se Rudija Vouka lahko javno ozmerja z zločincem, je klasičen primer tovrstnega spreobračanja vlog. Nekdo naj bi bil zaradi prekoračene hitrosti, in to 15 km/h, zločinec. Predsednik stranke BZÖ pa je obsojen (sodba še ni pravnomočna) krivega pričanja, kar je seveda v nebo vpijoča krivica. Precej ironično je, da je Haider skoraj isti dan obsodil Voukovo kandidaturo, ker naj bi bil zločinec, in sodnika, ki je obsodil Petra Westenthalerja. Nesramnost očitno nima meja in je predvsem enostranska.

Ob poniževanju se je najbolje izogniti javni diskusiji, saj je pojavljanje v javnosti v tem primeru podobno trosenju soli v odprto rano, kar počno le mazohisti. Če bi bili topografski napisi zasebna zadeva, bi proces vse do odločitve verjetno potekal za zaprtimi vrati. Javna drama pa močnejšega nasprotnika le dodatno krepi, ker je praviloma opremljen z močnejšimi zavezniki in preko javnosti lahko izvaja tudi večji pritisk na tiste, ki odločajo. Možnost, da izgubiš proces proti močnejšemu, je precejšnja. Pred odločitvijo je treba vse dobro pretehtati: če se odločiš za, moraš ubrati najpametnejšo taktiko, ki ni nujno drama na odprti sceni. Po mojem je javnost najdostopnejša za tako imenovano čustveno inteligenco. To pa je tisto, kar poskuša Marjan Sturm; ker ga ta pozicija dejansko krepi, gre v nos demagogom v lastnih vrstah.

Položaj v zvezi s topografskimi napisi je krivičen – ampak preživeli bomo tudi brez njih. Ob trku na meje pravosodne države jih moramo najprej videti kot take, se nato ozreti po drugih pravnih sredstvih in hkrati poskusiti tudi druge rešitve. Ker problem ni racionalen, temveč iracionalen, mu z golimi racionalnimi argumenti ne bomo kos. Če bomo vztrajali pri javnem pritoževanju in tarnanju, se bo frustracija samo še povečevala. Bolj bomo stokali, bolj bodo uživali tisti, ki o tem odločajo. K nadaljevanju dialoga v kakršnikoli obliki nimamo druge alternative. To vedo in čutijo tudi tisti, ki mu navidezno nasprotujejo.

Organiziranost

Javnopravno zastopstvo *versus* individualna zasebnopravna legitimnost

Težko sem prenašal, da je Haider navzven tako dolgo predstavljal Koroško, jaz pa sem se moral ves čas opravičevati in razlagati, da predstavlja le relativno večino in da vsi Korošci le »niso taki«. V zvezni deželi z lastnim teritorijem, ki je kot taka del državnega sistema, moram to vzeti v zakup kot nekakšen kompromis sistema. Ne preostane mi nič drugega, kot da se podredim splošno priznanim pravilom, da znotraj državnih organov v določenih primerih pride do preglasovanja in nekdo zastopa tudi tiste, ki se z njim ne strinjajo. Čeprav imam vso pravico, da se od njega distanciram, ima deželni glavar predstavniško funkcijo, ki kot neke vrste prvi vtis do določene mere velja tudi zame. Ta prvi vtis pa gre *de facto* preko ustavno določenih meja. Vsak Haiderjev rasistični ali neonacistični izpad je svet povezoval s celotno Koroško.

Ker se je Haider tega zelo dobro zavedal, je to svojo pozicijo več kot zlorabljal. Tudi kadar je govoril o zadevah, v katerih ni imel nikakršne ustavne pristojnosti, je ob izražanju mnenj svojih pajdašev to predstavljal kot koroško mnenje. Prav v manjšinskih zadevah je zagotavljal, da se z njim strinja celotna Koroška. Da to seveda ne drži, ne pomaga ne nam, koroškim Slovincem, niti precejšnjemu delu Koroške, ki se s tovrstnimi izpadi najvišjega deželnega predstavnika prav tako ni strinjala. Za popravljanje vtisa, če je to sploh bilo mogoče, je človek porabil preveč energije.

Največji problem zahteve po enotni javnopravni organizaciji koroških Slovincem je prav v tem, da bo njena pristojnost lahko zelo majhna (pravnoformalni domet normativne moči),

čprav bo prvi, to je *de facto* vtis, lahko zelo močan. *De iure* bo mogoče lahko odločal o članih sosveta in višini subvencij posamezne organizacije, *de facto* pa bi njegovo mnenje o zadevah, ki ne bi imele nobene zveze z organizacijo in manjšinskimi vprašanji, predstavljalo vse koroške Slovence na vseh življenjskih področjih. Neskladje med *de iure* in *de facto* zastopstvom bi bilo usodno in nikakor ne bi opravičevalo kompromisov, ki se po ustavni plati sklepajo na državniški ravni. Je že tako, da teritorij določata država ali dežela. Brez tega ni ne države ne vlade, tudi ne parlamenta in nobenega razloga za zastopniški kompromis, ki gre preko posameznikovega osebnega mandata na podlagi državljanskega in meščanskega statusa. Ne predstavljam si, da bi nekdo, morda kakšen Haider v slovenski preobleki, predstavljal koroške Slovence; ob tej misli me kar strese. Ne, ne rabimo svojega enotnega slovenskega glavarja Koroške. Ker nismo niti vojska in nekakšna država v državi, niti pleme, tudi nočem paralelne družbe, kot jo poznamo pri migrantih ali verskih skupnostih. S tem povezane težave so splošno znane. Mislim, da je absurdno, da bi na primer protestanti ali muslimani zahtevali svojo zbornico, da bi lahko bolj poenoteno uveljavljali svoje etične predstave. Vera je nekaj intimnega in zato lahko le predmet organizacij na zasebnopravni podlagi, ne pa predmet državnih organov. Celo Katoliška cerkev v Avstriji nima več normativne moči nad svojimi verniki. V tem kontekstu podobno razmišljam o narodnosti, ki je v največji meri osebna stvar, zato nihče nima pravice, da zaradi pripadnosti k neki narodnosti predpisuje dodatne obveznosti ali lastnosti, razen če se za kaj takega odloči nekdo sam, se pravi na podlagi zasebnopravnega zakonika. Pri enačenju narodnosti z državo je mogoče nekoliko drugače, vendar se pomen nacionalnih držav iz dneva v dan zmanjšuje. Domneva, da narodna skupnost, ki šteje med 10.000 in 20.000 pripadniki, opravičuje kompromise, ki jih terjata država, gre enostavno predaleč. Z vidika individualnih meščanskih pravic je to nesprejemljivo.

Legitimnost današnjih političnih organizacij se nanaša izključno na njihove člane, ki so bodisi fizične bodisi pravne osebe. Normativne moči brez vključenih organizacij in ljudi ni. Pri dodelitvi subvencij avstrijski državni organi aktivnosti in teži organizacij tehtajo individualno, od primera do primera. Težišče pomena je na aktivnosti in ne številu članov. Tukaj gre za odnos med državnim organom in zasebnimi subjekti. Po mojem je to popolnoma v redu in tukaj ni treba ničesar spreminjati.

V primeru ustanovitve etnične zbornice bi se to seveda spremenilo. Spremeniti bi morali avstrijsko ustavo in sprašujem se, če bi z vidika evropsko zagotovljenih pravic taka določba mednarodno zdržala. Če se nekdo v današnjem sistemu ne počuti zastopan, lahko tako živi naprej ali pa ustanovi svojo organizacijo, kateri pač mora dati ustrezno vsebino, da bo vključen v sistem podpor.

Zvezi slovenskih organizacij so nekateri že očitali, da bi rada zastopala Slovence, ki nočejo biti zastopani. Sam mislim, da hoče ZSO le ščititi interese slehernika pred tako imenovanimi »našisti«, ki bi zastopali kar tako vse povprek, celo naše ZSO-jevske interese bolj kot mi sami. Prav zaradi tega me ti ljudje nervirajo, ker bolje kot jaz sam vedo, kaj hočem. Zaenkrat se jih še ni treba bati, če pa bi mogoče eden med njimi postal predsednik etnične zbornice vsekoroškega slovenstva, pa bi se »špas« nehal. Zaščititi se moramo pred tem, da nam nekdo narekuje, kako mora živeti pravi Slovenec in kako ne. Pravzaprav je absurdno in žalostno, da se moramo o teh stvareh sploh resno pogovarjati.

Javnopravno zastopstvo je organizacijska želja nacionalistov med nami. Že omenjena Smithova definicija je tukaj še najbolj izrazito prisotna. Mogoče lahko pri zahtevi po zbornici razmišljam: ker država ni mogoča, bi bila lepa vsaj ena mini-psevdo-državica. Narodnost je dejstvo in ne politično prepričanje, zaradi katerega morajo vsi Slovenci dihati v enakem ritmu. To se sicer lahko zgodi, a izključno na prostovoljni ravni in ob upoštevanju principa soglasnosti. Preglasovanje bi ponovno le izključevalo in narodnost reduciralo na politiko.

Ker je ravno zelo aktualno naj še omenim, da tudi borci za meščanske pravice črncev v ZDA niso organizirani v obliki javnopravnega telesa države. Skoraj absurdna se mi zdi predstava, da bi ZDA oblikovala lastno etično zbornico za črnce. Prepričan sem, da bi prav prej imenovani borci za meščanske pravice kot prvi vstali proti takšnim rešitvam. In precej jasno je, da Barak Obama nikoli ne bi postal predsednik ZDA, če bi prej vodil takšno zbornico.

Zastopniški odnos zamejskih Slovencev in Republike Slovenije

V Republiki Sloveniji je to drugače. Ta niti pod razno ne more normativno posegati v življenje nedržavljanov zunaj svojega območja. Tudi če bi hotela, ji to onemogočajo temeljna pravila mednarodnega prava. Zanimivo pa je, da v Ljubljani pod vplivom koroške desnice določeni krogi vedno znova terjajo javnopravno enotno zastopstvo, in to pod pretvezo, da morajo biti zamejski Slovenci demokratično organizirani. Mislim, da na podlagi že povedanega ta zahteva nasprotuje samoumevnim meščanskim in državljskim pravicam do osebne svobode posameznika in s tem tudi koroškega Slovenca.

Ker Republika Slovenija preko normativne moči v Avstriji ne more izsiliti manjšinskega modela, bi seveda lahko indirektno izsiljevala preko razporejanja subvencij. Taki odločitvi bi po pravni poti le težko prišli do živega. Moram priznati, da nam zaenkrat ne preostane nič drugega, kot da še naprej zaupamo, da bo tako kot doslej tudi v Ljubljani zmagovala treznost, ki ne bo slonela na neutemeljenih demagoških očitkih nedemokratičnosti, temveč na zdravi človeški pameti in državni razgledanosti, postavljeni v evropski okvir. Prisiliti Slovence zunaj meja Republike Slovenije, da pod pritiskom in grožnjami črtanja subvencij klonejo in se organizirajo pod »skupno streho«, česar sicer ne želijo, bi pomenilo ustvarjati pridne in hudobne Slovence iz razlogov, ki niso povezani z narodnostjo. Takšne kategorije so po plebiscitu na Koroškem sicer že enkrat ustvarili (pridne vindišarje in izdajalske nacionalne Slovence), a takrat s predznakom nemškonacionalnega sovraštva do Slovencev, ki so jih razdelili po geslu 'deli in vladaj' (*divide et impera*). Če bi zdaj takšna delitev izšla iz samih slovenskih vrst, bi bil to gotovo zgodovinski unikum. Največja skrb Republike Slovenije pač ne more biti demokratičnost naših organizacij, ker enostavno ni otipljivih razlogov, da bi te bile nedemokratične. Tudi »enotne strehe«, če ni take volje, nam Republika Slovenija ne bi smela vsiljevati. Podlaga za dodelitev subvencij mora biti še naprej vsebinska kakovost dela in organizacijska atraktivnost, ki se deloma lahko tudi kvantitativno ovrednoti. Edina razlika z avstrijskimi oblastmi je po mojem mnenju pravnoformalna, in sicer v tem, da je pravni akt, na podlagi katerega se takšna podpora izvaja, zasebnopravno razmerje, ker javnopravnega razmerja Republika Slovenija v Avstriji ne more vzpostaviti.

Skupnost sloni na soglasnosti

Elementi skupnosti koroških Slovencev so lahko zelo različni. Nekateri poudarjajo isti materni jezik, drugi se veselijo skupne narodne kulturne zapuščine, ki jo negujejo in razvijajo, drugi pa so celo prepričani, da smo lahko tudi enotna stranka. Nekateri zanima gospodarstvo, druge šport, tretji bi se le zabavali, itd. Vsi ti elementi so lahko izpolnjeni posamično ali pa v poljubni kombinaciji. Včasih se celo zgodi, da nekdo odkrije ljubezen do slovenske pesmi, pa niti ne govori (več) slovensko, drugi pa pojejo pri tako imenovanih nemških zborih in volijo Enotno listo. Tretji na primer igrajo pri Slovenskem atletskem klubu in volijo BZÖ. Vseh različic je nešteto in so nepregledne.

Ob pogledu na tovrstno nehomogenost se sprašujem, kakšno naj bi bilo skupno zastopstvo narodne skupnosti. Skupni jezik za politično zastopstvo ne zadošča: nihče nima pravice, da drugemu določa, kaj je prav in kaj narobe samo zaradi tega, ker govori isti jezik. Skupnost funkcionira na prostovoljnosti in soglasnosti, to sta temelja vseh skupinskodinamičnih ved.

Pri nas pa bi nekateri hoteli vladati nad drugimi, in to zato, ker sta mogoče med tistimi, ki se štejejo med varuhe slovenstva, dva več kot pri drugem. Zmedenost glede skupnega zastopstva si lahko razlagam izključno z idejo nekega surrealnega nacionalizma, ki utegne znotraj naše skupnosti povzročiti veliko škode. Lahko si seveda želimo, da bi se bolje razumeli, vendar tu kategorije, kot so zahteve in obveznosti, nimajo kaj iskati. Če o posameznih vprašanjih (v relevantnih vsebinskih vprašanjih skoraj ni razlik) ni dejanskega soglasja, potem ga s preglasovanjem ne moremo organizacijsko zapovedati in hliniti. Princip soglasnosti tudi v manjšinski skupnosti pomeni dejansko soglasnost in ne hlinjene. Če bi zadevo povedal z besedami svoje tete, potem bi rekel, da je edino merilo naše politične organiziranosti, ker smo pač del civilne družbe, lahko »jeder für sich und Gott für alle / vsak zase in Bog za vse.« Mogoče nenehno kričanje po enotnosti izhaja iz leta 1920, ko so naši dedje prav zaradi podobnega gesla izgubili plebiscit. »Kärnten frei und ungeteilt! / Svobodna in nedeljena Koroška!« je bil torej uspešen »slogan« nemštva. Pod tem geslom so vsem, ki niso bili pripravljeni na germanizacijo, očitali izdajstvo domnevno nemške domovine. Pri tem je izraz »ungeteilt« le na glavo obrnjen pojem »enotnosti« s povsem isto vsebino.

Institucionaliziran pluralizem na podlagi društvenega prava

Sam si želim, da bi Slovence na Koroškem skrbele iste reči kot nemško govoreče Korošce. V svojem krogu se hočem pogovarjati o bolj ali manj istih temah in problemih kot drugi Korošci. Znotraj slovenskih organizacij in slovenske družbe to počnem v slovenščini, znotraj drugih struktur pa v glavnem nemško. Nočem primata narodnosti nad političnim prepričanjem. Zaradi tega si želim politično organizacijo s svetovnonazorsko opredeljenimi frakcijami, kot jih imajo vse druge politične organizacije in kjer je narodnost le ena med temami. Na ta način bi zajeli dva problema, po eni strani sami ne bi bili tako etnično usmerjeni, po drugi pa bi dobili naravne politične zaveznike v strankah in ti bi nam včasih pomagali, včasih pa delali probleme, tako kot je to pač povsod. Na ta način bi v naših vrstah narodnost dobila pravo težo.

Zdaj bo najbrž kdo rekel, da to pa itak že imamo, namreč socialdemokrate, zelene, liberalce, zastopnike samostojnih list, komuniste, itd. To drži in zaradi tega tudi ni nič tragičnega, če se *de facto* ne bo nič spremenilo. Razlog, da kljub temu zagovarjam spremembo statuta ZSO, pa je ta, da imamo danes sistem vse ali nič. To pomeni, da če nekdo kandidira na občnem zboru s svojo listo, lahko dobi le vse mandatarje ali pa nobenega. Ker zagovarjam konsenzualno naravnani model zastopstva ZSO, bi po mojem bolj ustrezalo, če preidemo na frakcijski sistem in pri tem organe zasedemo proporcionalno. Vse drugo lahko ostane isto, saj ne gre niti za nasilno enotno organizacijo niti za javnopravni model. Prednost bi bila v tem, da bi se politična pluralnost institucionalizirala in ne bi bila prepuščena dobri volji nosilcev zmagovalne liste.

Dialog z drugače mislečimi

Ob opazovanju notranjemanjšinske debate, ki se je v zadnjih mesecih vrtela okoli pravilne poti, je nastajal vtis, da je odločilno vprašanje manifestacija pravosodne države, ki jo onemogoča Sturmov dialog s Feldnerjem. Tega protislovja pri najboljši volji ne morem odkriti. S političnega vidika Sturm zagotavlja, da je edini pogajalski partner vlada na Dunaju in da je vse drugo le priprava terena in razgovor o tem, kaj naj se zgodi, da se bomo jutri lahko bolje razumeli oziroma da bomo vedeli, o čem se strinjamo in o čem razhajamo. Njegovi nasprotniki mu tega ne priznajo in govorijo o namenskih političnih zvezah. Sturm lahko kot protidokaz navede mnenje Johana Galtunga, prejemnika nagrade Right Livelihood, bolj znane kot alternativna Nobelova nagrada. Galtung je vodja mednarodne mreže za mir in

razvoj, imenovane TRANSCEND; vendar vse skupaj nič ne pomaga, nasprotniki znotraj lastnih vrst ga neusmiljeno obtožujejo krive vere.

Očitki niso nič manj patetični, kot če bi se Sturm pogovarjal z rablji našega naroda. Pri tem se enostavno prezre, da je bil Feldner ob koncu druge svetovne vojne star komaj šest let. Zanimivo je, da pogovor s Feldnerjem najbolj obsojajo prav tisti, ki po drugi strani o škofu Rožmanu govorijo kot o velikem sinu Koroške. Kolaboracijo in vpetost domobrancev v organizacijo SS bi prav tako lahko vzeli kot razlog za zavračanje diskusije o narodni spravi, ki ni nič drugega kot dialog nekoliko drugačne vrste.

Verjetno so dejanski problem osebe, ki ta dialog vodijo. Trn v peti jim je pač Marjan Sturm, ker mislijo, da bi se narodna skupnost brez njega organizacijsko poenotila in bi jo lahko kontrolirali. Pa se fantje in dekleta motijo kar dvakrat: prvič, ne nasedamo navidezno ustvarjenemu nasprotju med dialogom in pravosodnostjo (za to smo nekoliko preveč inteligentni), drugič pa ZSO ni samo Sturm in ta brez njega ne bo propadla. Zmota o enotni manjšini namreč ni odvisna od njega, pa tudi drugih, ki smo s tega vidika neukrotljivi, je daleč preveč. Bi morali izobčiti precej več ljudi. Pa tudi to bi bilo le navidezno, ker se slovenstva ne more niti zapovedati niti prepovedati. Nekdo se tukaj neizmerno precenjuje in podcenjuje nasprotnika v lastnih vrstah. Pogled v zakulisje umetno ustvarjene kontradikcije dialoga in pravosodnosti prikaže politični boj za poenotenje manjšine, o čemer sem že pisal, kar pa lahko sloni le na soglasnosti in prostovoljnosti.

Kaj bi se zgodilo, če bi se namesto Josefa Feldnerja in Marjana Sturma pogovarjala Vladimir Smrtnik in Jörg Haider? Če me spomin ne vara, je bila nedavno objavljena njuna fotografija, na kateri se prijateljsko objemata s pivom v rokah. Kot vemo, pa Feldner in Sturm držita v rokah knjigo z dokazano intelektualno vsebino. S tega vidika se nam tovrstnih diskusij ni treba bati.

Dekadenca

Najbolj znana knjiga o dekadenci v nemško govorečem prostoru je verjetno sto let staro impresivno delo Oscarja Spenglerja, *Untergang des Abendlandes*. Avtor v njej s podrobnim analiziranjem in primerjanjem išče zakonitosti propadanja kultur in civilizacij. Zahodna kultura se še po sto letih razveseli omembe svoje vitalnosti in tega, da kljub večkratni napovedi propada še vedno obstaja. Tako kot zgodba o Šeherezadi se nadaljuje iz noči v noč in iz dneva v dan. Z napovedjo smrti menda dalj časa živiš.

Zakovitost življenjskega cikla civilizacije naj bi bila v tem, da najprej v trdem, a junaškem boju uniči drugo civilizacijo. Nato tako dolgo raste in se krepi, da doseže popoln razcvet in višek. Takrat pa se izgubijo notranje vrednote in civilizacija začne gniti od znotraj, kar vodi v neizbežno pogubo. Na splošno se dekadenca opisuje s propadom vrednot, ki je indikator za prihajajoči in neizbežni konec: menda ljudje izgubljajo ponos, dostojanstvo in odločnost. Ženske postajajo preveč vplivne in moški niso več pravi moški. Obisk cerkva drastično pade. Grešnost, vključno s homoseksualnostjo, je brez posledic in se tolerira. Nataliteta pada, otroci, ki se še rojevajo, staršev ne ubogajo in tako naprej in tako naprej. Primer Sodome in Gomore večina pozna že od otroštva, prav tako njen konec: vrednote so se obnovile, mesti sta bili uničeni, tisti pa, ki so se ozrli, so okameneli. Teh pokazateljev današnji trezno razmišljujoči človek ne more jemati resno. Kako naj bi bili enakopravnost žensk, spolna svoboda in sekularizacija družbe resni očitki? O tem mi tukaj res ni treba razglablјati.

Težava je drugje. Ker gre ljudem na višku civilizacijskega cikla praviloma zelo dobro, so kot taki tudi bolj strpni in si »privoščijo« višje vrednote in več svoboščin. Ker pa se tega standarda kmalu navadijo in zanje postane nekaj samoumevnega, ga počasi nihče več ni pripravljen braniti. Zmanjka torej volje do oblasti.

Kar dekadenco povezuje s položajem koroških Slovencev, je to, da smo retorično skoraj vsak dan soočeni s pozivi o koncu svojega bivanja in o tem, da moramo vztrajati, obdržati moralo in nadaljevati boj za svoje pravice. Vendar pa morala pošteno peša, izgublja se smisel omenjenega boja, vse to pa ne zato, ker bi nam šlo slabo. Nasprotno, materialno nam še nikdar ni šlo boljše, duhovno pa se menda siromašimo. Izgubljam, ker se izgublja narodne vrednote. Vera, družina in narod tudi med koroškimi Slovenci niso več to, kar so bili nekoč. Posledica pa je izguba identitete, vere v boga in prihodnosti.

Opisano rušenje narodne morale leti na dejansko izgubljanje tradicionalnih vrednot. Da s tem izgublja tudi tradicionalni nosilci narodnosti, kot na primer Cerkev, drži prav tako kot dejstvo, da tudi pri nas nastaja nova kultura postmoderne družbe. O duhovnem siromaštvu namreč tisti, ki to novo družbo ustvarjajo in oblikujejo, ne govorijo. Nikoli v zgodovini človeštva še nismo imeli tako humane in strpne družbe kot danes. Očitek o pomanjkanju vrednot ob podrobnem razmisleku udari mimo. Seveda je treba še marsikaj popraviti, vendar pa primerjajte svet s tistim pred sto leti, ko je bilo »menda še vse v redu«. Odgovor je jasen in pri tem tudi koroški Slovenci nismo nobena izjema. Da Haider ne poskrbi za postavitev vseh topografskih napisov, v tej zvezi res nima pravega smisla.

Propad Jugoslavije – propad vrednot?

Jugoslavija je propadla iz več razlogov. Pred kratkim sem poslušal zgoščenko, na kateri praktično vse slovenske rock zvezde iz 70. in 80. let opevajo »stare čase«. Zgoščenko omenjam, ker se v eni od pesmi, namenoma ali ne, izjemno posrečeno izraža dekadenca tistega časa. Besedilo se glasi:

»Cela Slovenija je žgala rock,
bili so dobri cajti, Tito bil je bog,
pel' smo in plesal' in pljuval' sistem,
pri tem pa se vsi še dober imel!«

Besedilo se mi zdi poučno; rockerji namreč pravijo, da jim je šlo dobro, so pa kljub temu pljuvali po sistemu. Kakšen od mrtvih vstali ortodoksni komunist bi mogoče rekel, da je to dokaz za to, da bi rock glasbo morali pravočasno prepovedati. Da je takšna glasba vnašala zapadnjaško miselnost in pokvarjenost, da o popivanju in neprimernemu plesu in žuriranju ne govorimo.

Takšen očitek bi bil klasična zmota in že omenjena zamenjava vzroka s posledicami. Da je ljudem nekaj časa šlo dobro, je v Jugoslaviji privedlo do tega, da so imeli več svoboščin kot v drugih socialističnih sistemih. Razlog, da je bilo relativnega blagostanja konec, pa ni bil rock, temveč to, da ljudje sistema niso več podpirali in ga branili, po njem so celo pljuvali. Razlog za prenehanje podpore pa je bil z mojega vidika v glavnem ta, da je prišlo do popolnega ekonomskega propada, ki je močno zamajal tudi temelje skupnih vrednot, kar je omogočilo vzpon neverjetnih nacionalizmov z vsemi znanimi posledicami. To se je zgodilo tudi drugod v Evropi, pri enih malo prej (na primer Francozih), pri drugih (na primer Nemcih) malo pozneje.

Če bi nauk omenjenega songa prenesel na aktualni evropski položaj, bi rekel, da je seveda pomembno braniti tisto, kar ti nekaj pomeni. Nisem črnogled, saj nimam vtisa, da se Evropejci ne bi znali braniti. Vemo, da smo nekaj dosegli in da to ni enostavno vzdrževati. Da pri tem nekoliko trpijo tradicionalne vrednote, bomo preboleli, saj so bile te le relativno popolne.

Junaštva ni več

Pri svojem razumevanju postmoderne družbe izhajam iz teorije Karla Popperja, po katerem proces iskanja novih vrednot ni nikoli končan proces, saj tega ne predvideva sistem odprte družbe. Del omenjene postmoderne družbe je tudi postherojska družba, v kateri ni junakov. »We don't need no any heroes / Ne potrebujemo nobenih herojev« poje Tina Turner in izrazi to, kar vemo kot odrasli in odgovorni ljudje: probleme moramo rešiti sami, saj ni junakov, ki bi to naredili namesto nas.

Če kljub temu pogledamo, kaj junaštvo je, potem bi rad navedel dva elementa, ki morata biti izpolnjena, da, kot pravi Herfried Münkler, lahko pride do junaštva. Prvič junak za višje namene versko-politične skupnosti rabi žrtev, drugič pa nekoga, ki o tem poroča.

Če stvar preverimo na primeru naših junaških partizanov, potem vidimo, da deluje. Partizanski boj je bil predvsem eksistenčni boj vsakega posameznika. Z uporom so nam seveda dali zgled, da ni naša usoda biti žrtev nacizma in da se temu lahko upremo. Lepšega simbola v času genocida niso mogli postaviti. Ne verjamem pa, da so se v prvi vrsti žrtvovali za nas. Seveda so jim njihove družine, prijatelji in na koncu seveda tudi celotni na smrt obsojeni narod nekaj pomenili, a mislim, da takrat to ni bilo v ospredju. Mislim, da je šele po koncu vojne partija iz njih naredila narodne heroje, brez partije vsaj v tej obliki, kot smo jih poznali, ne bi bili narodni heroji. Seveda je bila hvaležnost temu herojstvu v največji meri ideološko-politično pogojena in so ga uporabljali v namene, ki z bojem kot takim ni imel nič skupnega. O tem tukaj ne bi razglabljal, vendar je test uspel: partizani so se žrtvovali za nas in o zgodbi je poročala partija. Simbioza je delovala. Če bi bil le eden, drugega pa ne, bi bila zgodba drugačna. Danes nam je ostal spomin na boj proti okupatorju in nacifašizmu, ki je bil vsaj v Avstriji nekaj edinstvenega. Mislim, da smo s tem danes že zelo blizu resnice. Zgodba herojstva pa je bila po mojem mnenju nekaj drugega.

Manjše skupnosti ponujajo več priložnosti za junaštvo. V velikih družbah, kjer posamezniki zaradi večje medsebojne distance med seboj le tehnično sodelujejo, naj bi imeli po Münklerju le malo priložnosti za junaštvo, pa še to v izjemnih situacijah. Posebnost junaštva majhnih skupnosti pa je ta, da junak potrebuje vzdušje neposredno grozeče pogube skupnosti. V tej situaciji jo junak odreši in skupnost ga ustrezno nagradi. Praviloma junakom predvsem menda (spet po Münklerju) ni treba delati. Tla koroških Slovencev so torej za herojstvo plodna še danes. Majhni smo, ne manjka pa nam niti vzdušja pogube. Vse to pa je okronano z desničarskim političnim razumevanjem narodne pripadnosti. Da smo tik pred pogubo, torej vemo, naš odrešenik pa nam bo prinesel skupno zastopstvo ali pa vsaj topografske napise; nagrada pa je tudi že znana.

Po mojem mnenju je več kot očitno, da smo zdaj omenjene igre sposobni spregledati tudi koroški Slovenci. Vzemimo tej bitki sakralne elemente, pa bomo dejanskim rešitvam precej bližje! Morali bi se biti pripravljene postaviti za današnje vrednote in jih zagovarjati. Ker odprta družba omogoča popravke, se zavedamo, da tudi razumevanje preteklosti ni dogma, temveč se mora zmeraj znova preverjati. V tem pogledu se po mojem »zeseojevcu« bistveno razlikujemo od rojakov, ki vodijo NSKS.